

ASIAN VIREILLETULO

Keskusrikospoliisi lähetti kirjeellään 6.5.2015 oikeuskanslerille tiedoksi asianajaja A:n sille 28.4.2015 tekemän rikosilmoituksen, joka koski X:n hovioikeuden hovioikeudenneuvosten B, C ja D menettelyä. Rikosilmoituksessa poliisia pyydettiin toimittamaan esitutkinta sen selvittämiseksi, olivatko mainitut hovioikeudenneuvokset syyllystyneet virkavelvollisuuden rikkomiseen tai tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen hovioikeudessa käsitellyssä riita-asiassa dnro S 13/664, jossa hovioikeus antoi tuomion 2.4.2014. Rikosilmoituksen mukaan hovioikeus oli muun ohella perustellut tuomion puutteellisesti sekä asettanut todistustaakan vastaajalle asiassa, jossa se yksiselitteisesti kuului kantajalle.

Keskusrikospoliisi siirsi asian alueellisesti toimivaltaiselle Y:n poliisilaitokselle. Y:n poliisilaitoksen rikoskomisario E teki 9.9.2015 tutkinnan päätöksen (5740/R/22980/15), jonka mukaan X:n hovioikeuden menettelyn osalta ei ollut syytä epäillä rikosta, joten esitutkintaa ei käynnistetty. Päätin tämän jälkeen jatkaa hovioikeuden menettelyn selvittämistä laillisuusvalvonnallisesti.

SELVITYS

X:n hovioikeudesta on hankittu hovioikeudenneuvosten B, C ja D yhteinen selvitys sekä presidentti F:n lausunto.

MERKINTÄ

A arvosteli oikeuskanslerille 30.11.2015 osoittamassaan kantelussa rikoskomisario E:n tekemän esitutkintapäätöksen puutteellista perustelemista ja muutoinkin E:n menettelyä asiassa. Olen 4.7.2016 (OKV/1693/1/2015) antanut päätökseni mainitun kantelun johdosta. Käsillä olevassa päätöksessäni en tämän vuoksi ota enemmälti kantaa rikoskomisario E:n menettelyyn. Totean kuitenkin, että kantelija pyysi mainitussa kanteluasiassa antamassaan vastineessa 23.2.2016, että oikeuskansleri määräisi esitutkintaviranomaisen suorittamaan asiassa esitutkinnan aloittamista koskevan uuden harkinnan tai suorittamaan asiassa esitutkinnan. Kuten olen päätöksessäni 4.7.2016 todennut, tuomarien menettely arvioidaan mainitusta rikoskomisario E:n menettelyä koskeneesta kanteluasiasta erillisenä asiana, eli käsillä olevana asiana OKV/11/31/2015. Kantelijan mainittu vastine 23.2.2016 on kerrotun vuoksi liitetty ja arkistoidaan myös käsillä olevan asian asiakirjoihin.

RATKAISU

1. Hovioikeuden menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

Rikoskomisario E teki siis 9.9.2015 tutkinnan päätöksen (5740/R/22980/15), jonka mukaan asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta, joten esitutkintaa ei käynnistetty.

Minulla ei käytettävissäni olevan aineiston perusteella ole aihetta arvioida X:n hovioikeuden menettelyä rikosoikeudellisesti toisin kuin tutkinnanjohtaja on tehnyt katsoessaan, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta. A:n pyyntö, että oikeuskansleri määräisi esitutkintaviranomaisen suorittamaan asiassa esitutkinnan aloittamista koskevan uuden harkinnan tai suorittamaan asiassa esitutkinnan, ei näin ollen anna aihetta toimenpiteisiin. Hovioikeuden menettely ei kerrotun vuoksi muutoinkaan anna minulle tuomarien virkarikosasioiden erityissyyttäjänä aihetta toimenpiteisiin.

2. Hovioikeuden menettelyn muu arviointi

2.1 Oikeudellisia lähtökohtia

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada asiassaan perusteltu päätös kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin.

Oikeudenkäymiskaaren (OK) 24 luvun 4 §:n mukaan kärjäoikeuden riita-asian tuomio on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytekysiksi tai jäänyt näyttämättä. Luvun 15 §:n 2 momentissa säädetään muun ohella, että kärjäoikeuden perusteluja, jotka hovioikeus hyväksyy, ei tarvitse toistaa. Luvun 19 §:ssä todetaan, että ellei toisin ole säädetty, on hovioikeuden ratkaisusta muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä kärjäoikeuden ratkaisusta säädetään.

Tuomion perusteluilla ja perustelemisella on monia eri tehtäviä. Perustelut toimivat muun ohella asianosaisen muutoksenhakupohjan ja mahdollisen valituksen laatimisen pohjana ja mahdollistavat ratkaisutoiminnan ulkoisen kontrolloitavuuden. Perustelemisellä on merkitystä myös tuomarin oman itsekontrollin kannalta, sillä perusteluja kirjoittaessaan hän joutuu pohtimaan ratkaisunsa oikeudellista kestävyyttä (ks. esim. *Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra*. Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63–99).

Tuomion perustelemista koskevissa lain esitöissä (HE 154/1990 vp., s. 30) todetaan oikeuskysymyksen perustelemisen osalta, että tuomiosta on käytävä ilmi, millä oikeudellisella perusteella tuomioistuin on tuomiossa todettujen tosiseikkojen perusteella päättänyt tuomiosta ilmevään lopputulokseen. Näyttökysymyksen perustelemisen osalta todetaan, että jos päättely perustuu suoraan todisteluun, esimerkiksi todistajan lausumaan tai asiakirjaan, joka välittömästi osoittaa tosiseikan olemassaolon, riittää perusteluksi useimmiten maininta, että seikka käy ilmi kyseisestä todisteesta. Tuomio olisi muutoinkin perusteltava niin yksityiskohtaisesti kuin asian merkitys ja riittäisyys vaativat. Jos esimerkiksi vaatimuksen perusteena oleva tosiseikka on riidaton, ei perustelua tältä osin tarvita. Jos taas asiassa on esitetty ristiriitaista todistelua, tuomion perusteluissa on mainittava, mistä syystä jollekin todisteelle on annettava arvoa ja jollekin toiselle ei. Tuomioistuimen kanta ratkaisuun välittömästi vaikuttaneisiin tosiseikkoihin on käytävä ilmi niin selvästi, että asianosainen voi tuomiosta todeta tuomioistuimen päättelyn kulun.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen OK 17 luvun 1 §:n (571/1948) 1 momentin mukaan riita-asiassa kantajan tulee näyttää ne seikat, jotka tukevat kannetta. Jos vastaaja edukseen tuo esiin jonkin seikan, on hänenkin vahvistettava se todisteilla. Luvun 2 §:n (571/1948) mukaan oikeuden tulee, harkittuaan huolellisesti kaikkia esiin tulleita seikkoja, päättää, mitä asiassa on pidettävä totena. Luvun 3 §:n (571/1948) 1 momentissa säädetään muun ohella, että seikkaa, joka on yleisesti tunnettu tai jonka oikeus viran puolesta tietää, ei tarvitse toteen näyttää.

2.2 Tapahtumatietoja

Oikeudenkäynnissä on ollut kyse kahden yhtiön välisistä laskutussopimukseen ja erillissopimuksiin perustuvista töistä ja niihin liittyvästä velkomuksesta. Oikeudenkäynnissä on riitaisena seikkana ollut muun ohella tehtyjen työtuntien määrä. Osapuolet esittivät käräjäoikeudessa lukuisia kirjallisia todisteita, ja henkilötodistelu koostui kantajan toimitusjohtajan ja vastaajan hallituksen puheenjohtajan kuulemisesta todistelutarkoituksessa sekä yhteensä viiden todistajan kuulemisesta. Tuomiollaan 24.5.2013 (dnro S 11/2213) käräjäoikeus hyväksyi kanteen.

Vastaaja valitti käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen. Hovioikeudessa esitettiin käräjäoikeuden tuomiosta ilmenevä todistelu sekä joitakin uusia kirjallisia todisteita. Tuomiollaan 2.4.2014 (dnro S 13/664) hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomion lopputulosta. Hovioikeus otti tuomiossaan näytön osalta lyhyesti kantaa hovioikeudessa esitettyihin uusiin kirjallisiin todisteisiin sekä esitettyyn henkilötodisteluun. Hovioikeus selosti tämän jälkeen asiassa tekemiään johtopäätöksiä todeten lopuksi, että *”näillä ja muutoin käräjäoikeuden mainitsemilla perusteilla hovioikeus katsoo, että asiassa ei ole aihetta miltään osin päätyä muuhun lopputulokseen kuin mihin käräjäoikeus on päätenyt”*. Päätöksellään 17.10.2014 (dnro S2014/484) korkein oikeus ei myöntänyt vastaajalle valituslupaa.

2.3 Arviointi

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Oikeuskansleri ei voi puuttua riippumattomien tuomioistuinten toimi- ja harkintavallan rajoissa tapahtuvaan päätöksentekoon. Tuomioistuimet arvioivat niille lain mukaan kuuluvassa itsenäisessä oikeudellisessa harkinnassaan esimerkiksi, minkälainen näyttöarvo kullekin todisteelle on kyseisessä asiassa annettava. Oikeuskansleri ei myöskään voi kumota tuomioistuinten tekemiä ratkaisuja, määrätä niitä muutettaviksi tai määrätä yksittäisiä asioita uudelleen käsiteltäviksi. Oikeuskanslerin toimivaltaan sen sijaan kuuluu muun muassa arvioida, onko tuomioistuin käyttänyt sille kuuluvaa harkintavaltansa lainmukaisesti.

Hovioikeuden ratkaisukokoonpanoon kuuluneet hovioikeudenneuvokset B, C ja D (jäljempänä *ratkaisukokoonpano*) toteavat selvityksessään, että hovioikeuden tuomiossa on selostettu hovioikeudessa vastaanotettu näyttö toistamatta sitä siltä osin, kuin se on hovioikeudessa ollut asian ratkaisuun vaikuttavilta osin sama kuin käräjäoikeudessa. Ratkaisukokoonpano mainitsee myös, että se on, esitettyjä todisteita ja muita asian käsittelyssä esiin tulleita seikkoja vapaalla todistusharkinnalla arvioituaan, harkinnassaan päätenyt kanteen ja käräjäoikeuden tuomion hyväksyvään ratkaisuun. Tuomiossa oleva toteamus, että *”asiassa esitetty selvitys ei osoita, että [kantajan] laskuttamat työtunnit olisivat liiallisia”*, ei ratkaisukokoonpanon mukaan tarkoita sitä, että näyttötaakka olisi asetettu vastaajalle. Ratkaisukokoonpanon mukaan hovioikeus on käräjäoikeuden tavoin pitänyt kanteen tueksi esitettyä näyttöä riittävänä eikä sitä ole vastaanäytöllä pystytty horjuttamaan. Ratkaisukokoonpano kiistää, että kantajan vaatimus työtuntien

osalta olisi ollut väitetyin tavoin yleisen elämänkokemuksen mukaan mahdollon. Ratkaisukoonpano katsoo kaikkienensa, että koska hovioikeus on hyväksynyt käräjäoikeuden perustelut, hovioikeuden antama tuomio on, huomioon ottaen OK 24 luvun 15 §:n 2 momentin säännöksen, riittävästi perusteltu.

Hovioikeuden presidentti toteaa lausunnossaan, että todistustaakan jakoa koskeva periaate las-
kutustyöstä ja sen perusteiden näyttämistä ei ole yksiselitteinen ja hän esittää tätä kysymystä
koskevia näkökohtia. Viitatuilla hovioikeuden tuomion perusteluissa olevalla virkkeellä ei pre-
sidentin näkemyksen mukaan ole tarkoitettu todistustaakan asettamista vastaajalle, vaikkakin
tuo perustelu voi herättää kysymyksen todistustaakan asettamisesta vastaajalle. Presidentin
mielestä perustelun olisi voinut kirjoittaa toisin. Hänen käsityksensä on, että virkkeellä on tar-
koitettu sanoa, että todistelussa ei ole tullut esiin yksilöityjen työtuntierittelyjen sekä kantajan
toimitusjohtajan ja vastaajan (rakennuttajan) edustajana ja valvojana toimineen todistajan yh-
denmukaisten kertomusten näyttöarvoa kumoavaa vastanäyttöä. Presidentti toteaa lisäksi, että
käräjäoikeus ja hovioikeus kumpikin on ilmeisesti päätenyt pitämään näyttöä työtunneista siinä
määrin vahvana, että todistelun yksityiskohtaista punnintaa ei ole tehty. Yksityiskohtaisempi
todistelun näyttöarvon punninta olisi presidentin mielestä voinut olla parempi. Vaikka vastak-
kaisen todistelun näyttöarvon yksityiskohtaista punnintaa ja sen jälkeistä todistelun kokonais-
arviointia ei ole tehty ”puhtaimmillaan”, presidentti pitää hovioikeuden ratkaisun rakennetta ja
todistelua koskevaa perustelua OK 24 luvun 4 §:n mukaiset vaatimukset täyttävänä.

Minulla ei ole oikeudellisia perusteita arvioida hovioikeuden menettelyä toisin kuin presidentti
on kerrotuin tavoin tehnyt. Korostan, että käräjäoikeus on tuomiossaan varsin yksityiskohtai-
sesti selostanut vastaanottamansa näytön sisällön. Käräjäoikeuden tuomiosta ilmenee myös
henkilötodistelussa annettujen kertomusten todistusarvoon vaikuttaneita seikkoja. Selvää myös
on, että käräjäoikeuden perusteluita, jotka hovioikeus hyväksyy, ei lain mukaan tarvitse toistaa
hovioikeuden tuomiossa. Hovioikeuden tuomion perusteluita ei nähdäkseni kaiken kaikkiaan
voida pitää tapauksessa lainvastaisina eikä minulla käytettävissäni olevan aineiston perusteella
ole perusteita todeta hovioikeuden ylittäneen asiassa sille riippumattomana tuomioistuimena
kuuluvaa harkintavaltaansa.

Korostan lisäksi, että oikeuskansleri ei voi puuttua tuomioistuimen todistusharkintaan siltä osin
kuin siinä on kyse siitä, miten arvioidaan yhtäältä yksittäisen todisteen näyttöarvo ja toisaalta
useiden todisteiden yhteisvaikutusta. Selvää on, että oikeuskanslerilla ei ole käytännössä edes
mahdollisuutta jälkikäteen ottaa kantaa oikeudenkäynnissä esitettyyn näyttöön, varsinkaan
suulliseen henkilötodisteluun.

Hovioikeuden presidentti on toisaalta esittänyt tapauksessa joitakin yksityiskohtaisempien pe-
rustelujen puolesta puhuvia näkökohtia. Voin yhtyä hovioikeuden presidentin esittämään ja
toteamaan, että perustelujen ja lopputuloksen välinen kiinteä yhteys antaa asianosaisille mah-
dollisuuden varmistua lopputuloksen oikeellisuudesta ja kattavamman mahdollisuuden arvioida
myös näyttöratkaisun oikeellisuutta. Totean yleisesti, että tuomiosta on käytävä ilmi, millä sei-
koilla tuomioistuimen mielestä on ollut merkitystä asiaa ratkaistaessa sekä millä oikeudellisella
perusteella tuomioistuin on tuomiossa todettujen tosiseikkojen perusteella päätenyt tuomiosta
ilmenevään lopputulokseen. Tuomioistuimien perusteluvelvollisuudella on keskeinen merkitys
asianosaisten oikeusturvan kannalta. Mielestäni presidentinkin esille tuomia hovioikeuden
tuomion edellä mainittuja kohtia selkeyttämällä olisi tuomio ollut asianosaisten helpommin
ymmärrettävissä, koska hovioikeuden tuomiossa esitetyt perustelut olisivat tällöin yksiselittei-
semmin kuvanneet tuomion perusteena olevaa oikeudellista päättelyä.

3. Toimenpiteet

Saatan edellä esitetyt tuomion perustelemista koskevat näkökohdat X:n hovioikeuden ratkaisukokoonpanon tietoon.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

X:n hovioikeuden asiakirjavihko S 13/664 ja siihen liittyvä korkeimman oikeuden käsittelyyn liittyvä asiakirjavihko S2014/484 palautetaan hovioikeudelle.

Jäljennös tästä päätöksestä ja asiassa hankitusta selvityksestä lähetetään tiedoksi rikosilmoituksen hovioikeuden menettelystä tehneelle A:lle.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Esittelijäneuvos

Markus Löfman

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
